

КОНСТИТУЦІЯ 1710 РОКУ: ПРОБЛЕМА АВТЕНТИЧНОСТІ

Для початку варто зауважити, що в науковому вжитку перевагу слід надавати назві «Конституція 1710 року» (за часом ратифікації), а не назвам «Бендерська конституція» (за місцем ратифікації), «Конституція Пилипа Орлика» (за іменем головного автора й редактора документа) чи «Правовий уклад та конституції відносно прав і вольностей Війська Запорозького...». Повна назва цього документа звучить так: «Уклад прав і вольностей Війська Запорозького та угоди поміж ясновельможним паном новообраним гетьманом Війська Запорозького Пилипом Орликом та генеральною старшиною, полковниками, а рівно ж і самим Військом Запорозьким» (*Pacta et constitutiones legum libertatumque Exercitus Zaporoviensis inter illustrissimum dominum Philippum Orlik, neoelectum ducem Exercitus Zaporoviensis, et inter generales, colonellos, nec non eundem Exercitus Zaporoviensem*). Здійснивши в перекладі перестановку місцями понять “pacta” та “constitutiones” матимемо логічну побудову речення, де йдеться про «Уклад прав і вольностей», з одного боку, а з другого – про угоду поміж гетьманом та козацькою елітою. На мою думку, саме такий зміст закладався авторами документа і саме в такому вигляді його й слід розглядати, намагатися зрозуміти і перекладати.

З часу перших публікацій тексту Конституції у XIX ст.¹ інтерес до цього унікального документа української історії й культури спорадично виникав у наукових колах у моменти загостреного інтересу українців до своєї ідентичності. Звісно, саме таким часом був кінець 1980-х рр. напередодні розпаду СРСР. Після публікації на початку 1990-х трьох версій перекладів тексту Конституції 1710 р. сучасною українською мовою² науковці все ж

¹ Чтения в императорском обществе истории и древностей российских при Московском университете. Т. 1, ч. 3: *Иностранные материалы*. М., 1847. С. 1–18; *Источники Малороссийской истории, собранные Бантыш-Каменским и изданные О. Бодянским*. Ч. 2. (1691–1722). М., 1859. С. 242–255.

² *Угода та конституція Пилипа Орлика* / Переклад зі староукр. // «Літературна Україна». 1990, № 28; *Пакти й конституції законів та вольностей Війська Запорозького*. © Мирослав Трофимук, 2011

ставилися до неї з певним скепсисом, а «широка громадськість», зважаючи на безліч інших проблем, мало замислювалася над значенням цього акту. Парадокс і закономірність, що читачі «веселчанського» видання неодноразово висловлювали «компліменти» на адресу автора перекладу стосовно гарно написаної книги, вважаючи самі тексти авторською фантазією. Це спонукало до підготовки нового видання з імітацією стародруку, щоб уділити матеріал на візуальному рівні.

До цього подарункового видання, яке одержало схвальні відгуки в Україні та поза її межами, увійшло чотири тексти Конституції 1710 р.: староукраїнський (за копією 1859 р.), латиномовний (за копією 1847 р.), переклад сучасною українською мовою Мирослава Трофимука та переклад англійською Ольги Купрієвич (редактор Марія Дольницька). Крім того, у «Конституції української гетьманської держави»¹ вміщено передмову Сергія Головатого, тодішнього міністра юстиції України.

Книга «Конституція української гетьманської держави» містила скановані елементи оригінального декору поетичних збірок Пилипа Орлика, печатки Війська Запорозького та Української Народної Республіки роботи Георгія Нарбута – для демонстрації діахронічної тяглості існування української культури. Підпис Орлика, наведений під його присягою наприкінці тексту, не був уповні автентичним. Справжнім тут було лише написання прізвища гетьмана, натомість ім'я довелося комп'ютерно згенерувати із латинської фрази “filioque”, яка графічно найбільш відповідала потребі². Зрештою, за 20 років довкола теми Конституції, спадщини Пилипа Орлика та її перевидання назбиралося достатньо анекдотів, які продовжують множитися...

зького / Переклад з латин. О. П. Буркат, Н. О. Вишнеvsька, О. Ю. Єрьоміна, А. Б. Козирева, Н. Є. Косенко, О. М. Мортерова, А. П. Скорина, В. М. Трипуз, Л. П. Чупакова; під ред. С. В. Семчинського та Н. М. Яковенко // Вісник Київського університету. Історико-філологічні науки. Вип. 2. К., 1991; *Перша конституція України гетьмана Пилипа Орлика 1710 р.* / Переклад з латин. та приміт. М. С. Трофимука; передмова та редакція О. Прицака; післяслово О. П. Трофимука та М. С. Трофимука. К., 1994 (цей переклад здійснено ще 1990 р., проте рукопис пролежав у видавництві до «слухного часу»).

¹ *Конституція української гетьманської держави (староукраїнською, латинською, українською та англійською мовами)* / Упор., переклад з лат. та прим. Трофимука М. С. Львів, К., 1997. 160 с. іл.

² Було щось символічне у тому, що прибиральниця приміщення Інституту неолатиністики УКУ, де велася праця над книгою, виявила «непорядок»: грубезний том Гарвардської бібліотеки досекулярної творчості з Діарієм Пилипа Орлика лежав розгорнутим на потрібній сторінці, де й було пізно вночі знайдено оригінальне написання автором свого імені (планувалося назавтра продовжити працю). Отож вона його закрила. Після того ми шукали підпис Орлика днів зо два поміж сотнями сторінок, а потім зробили фальсифікат із “filioque”.

Водночас тривала дослідницька праця. Намагаючись знайти переконливі аргументи на доказ автентичності тексту Конституції 1710 р., Олександра Трофимук та автор цих рядків спробували висвітлити його на різних рівнях: лексичному, синтаксичному, а також порівняти зі стилістикою й основними ідеями інших творів Пилипа Орлика, вважаючи його одним зі співавторів та основним редактором документа. Не будучи фахівцями в галузі права та історії конституціоналізму, ми звернули головну увагу саме на філологічні аспекти. У 1992 р. у відділі стародруків Львівської наукової бібліотеки ім. Василя Стефаника НАН України майже випадково вдалося виявити примірник весільного панегірика Пилипа Орлика "*Hippomenes Sarmacki...*" (1698) ¹, який засвідчив в особі автора талановитого барокового поета, що досконало володів технікою укладення «вінців» панегіричних поем. Знахідка наштовхнула на пошук інших літературних творів гетьмана. І справді, було знайдено ще один, раніший (1695 р.) віршований панегірик Орлика – "*Alcides Rossiyski...*" ² на честь Івана Мазепи.

Достатній масив матеріалу спонукав дослідити наявні тексти ³. Олександра Трофимук здійснила підрядковий переклад, виявила античні джерела

¹ Повна назва поеми: HIPPOMENES SARMACKI PORYWCZYCH AD OMNIA QUAEQ[AE] CNOT y WYSOKICH PRAEEMINENCIY, ROSSIYSKEMV SWIATV ANTAGONIĄ ZALECONY WIELMOŻNY, IEGOM[O]ŚĆ PAN IAN z Obidowa OBIDOWSKI IEGO CARSKIEY PRZESWIETNEY M[ILO]ŚCI STOLNIK po szczęśliwie odprawionych Marsowych Olympiach, TERAZ z Poszlubioną swą ATALANTĄ, IEYM[O]ŚCIĄ Panną ANNĄ KOCZUBEIOWNĄ WIELKIEY EXPECTATIWY CORĄ IEGOM[O]ŚCI PANA BAZYLEGO KOCZVBEIA IEGO CARSKIEY PRZESWIETNEY M[ILO]ŚCI WOYSK ZAPOROZSKICH PISARZA GENERALNEGO. Troiakim Herbowych Kamieniy Presentem, y Paranymphe amore który iest omni pretiosior auro, in aeternos Connubij nexus WKRACZAIĄCY. Ad metam zaś wiekopomney Chwały lotem Oczystego ORŁA ZAWODWIĄCY. Przy Triumfalnych Weselnego Hymenaeusza applawzach, przez nayzyczliwszego słuęę, FILIPA ORLIKA, Pisarza Konsistorskie[go] Metropoliej Kijowskiej ACCLAMOVANY. Roku gdy Hippomenes niebieskiey dziedziny, z Atalantą swiatową zawarł Szlubowiny. 1698. W Tipographie Świętey Cudotworney Lawry Pieczarskiej Kijowskiej.

² Повна назва панегірика: ALCIDES ROSSIYSKI Triumfalnym Lawrem VKORONOWANY Iasnie Wielmożny Iegomość Pan. IAN MAZEPA HETMAN WOYSK ICH CARSKIEGO PRZESWIETNEGO MAIESTATV ZAPOROZSKICH KTORY Hetmańską Buławą w Krymskiej Lerne Lunatyczną Hydrę skruszywszy Bissurmańskie Kaszcele Każikiermen, Tawań, Asłamhorod, &c: Sub jugum Rossiyskich Monarchów Vindice Marte nakłoniwszy. Dumney Machmetanskoy imprezie, na Krzyżowym swym Kolossie, Terminalne zapisał lemma: NON PLVS VLTRA. Od nayniższego zaś słuęę FILIPA ORLIKA extra limites Rossiacos, przez Posztę Loquacis Famae ZAŚŁYSZANY y Publicznemu Swiatu rudi calamo ACCLAMOWANY Roku, W którym Niebieski Alcides w stygowęę Lerne Krzyżem kark skruszył Hydrze wielogłowej. 1695 W WILNIE.

³ Ми мали багато матеріалу: крім збірок і «Діарія», ще й чималий масив листів Пилипа Орлика, а також листів-відповідей окремих адресатів гетьманові, маніфести. Найвний матеріал із самого початку «провокував» укладення «Вибраних творів» задля демонстрації бодай різноманітності і кількості жанрів, до яких звертався гетьман. Пізніше ця ідея втілилася у виданні 2006 р.: Орлик П. Конституція, маніфести та літературна спадщина. Вибрані твори / Упор. М. Трофимук, В. Шевчук. К., 2006. 735 с.

топосів, криптоцитат, літературні прототипи окремих частин «вінців поем», що, своєю чергою, вилилося у дисертаційне дослідження: «Творчість Пилипа Орлика доеміграційного періоду (1672–1714)»¹. Попри сумніви окремих літературознавців, текст Конституції 1710 р. аналізувався не як юридичний документ, а як літературний текст Бароко, саме тому відповідну статтю було опубліковано в авторитетному науковому журналі, лише опосередковано пов'язаному із літературознавством². Проте таке трактування ще більше підсилювало скепсис науковців, які хотіли бачити докази «справжності» Конституції 1710 р. за критеріями ХХ–ХХІ ст.³

Зрозуміла річ, що після захисту дисертації виникла ідея її опублікування уже як монографії. Від самого початку задум полягав у поєднанні факсимільного відтворення першодруків і тексту дослідження. У такий спосіб автори хотіли залучити ширше коло дослідників з різних галузей і дисциплін, сподіваючись на зародження дискусії. Проте втілити ідею вдалося десятима роками пізніше у щойно згаданому виданні *«Пилип Орлик. Конституція, маніфести та літературна спадщина»*.

2008 р. у зв'язку з підготовкою Міжнародної виставки, присвяченої 300-річчю подій виступу гетьмана Івана Мазепи та укладенню українсько-шведського союзу, до України потрапили нові матеріали зі шведських архівів, зокрема, написаний рукою Пилипа Орлика скорочений текст Конституції 1710 р. На ньому не зазначалося ні дати, ні місця написання, не було і преамбули, а декотрі пункти та фрази переставлено місцями, проте ця скорочена версія відтворює загальні ідеї повного тексту. Серед документів, які довелося опрацювати, були й інші угоди, листування попередників Івана Мазепи та матеріали, що безпосередньо стосувалися Пилипа Орлика⁴. Частина з них публікувалася 1909 р. у «Записках НТШ» (т. 92), частина була невідомою.

Загалом же упродовж 1991–2010 рр. опрацьовано (розчитка рукописів, комп'ютерне розшифрування, переклад, коментарі) та опубліковано майже 50 джерельних матеріалів та статей, де розглядаються різні аспекти цієї

¹ Дисертацію було захищено наприкінці 1996 р. у спеціалізованій вчній раді Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України.

² Трофимук О. *Літературний текст Бароко як відображення світогляду доби (на матеріалі Конституції Української гетьманської держави)* // Mediaevalia Ucrainica: Ментальність та історія ідей. Т. 2. К., 1993. С. 98–115.

³ З цього приводу виник ще один анекдот: поміж козацькою гарматою та радянською ракетою дуже мало спільного, проте зміст і завдання у них аналогічні.

⁴ Каталог Міжнародної виставки «Україна – Швеція: на перехрестях історії (XVII–XVIII століття)»: 1 жовт. 2008 р. – 30 берез. 2009 р. м. Київ, 9 квіт. – 31 трав. 2009 р. м. Дніпропетровськ / Упор. Ю. Савчук. К., 2008; те саме, без перекладу: «Ukraine – Sweden: At the Crossroads of History (XVII–XVIII Centuries)». New York–K., 2010. 232 р.

ОБЩЕЕ ПОСЛАНИЕ

Имя и Святость Божияго

Мѣсяца Сѣвастіана въ 20 число Писанъ Филипповъ Синодъ
 Подъявляющъ Сошны Запрещенъ Литавской и мѣстъ Запрещенъ
 Ошанъ Подъявляющъ и тѣмъ Сошны Запрещенъ
 спранныхъ Сошныхъ сторонъ Ошанъ
 СПЕДИТИ НА СЕ

Дня Свѣта Евангеліа Рождество Пречистѣи Божіи
 Мати Божіи Маріи

ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

1880
 1881
 1882
 1883
 1884
 1885
 1886
 1887
 1888
 1889
 1890
 1891
 1892
 1893
 1894
 1895
 1896
 1897
 1898
 1899
 1900
 1901
 1902
 1903
 1904
 1905
 1906
 1907
 1908
 1909
 1910
 1911
 1912
 1913
 1914
 1915
 1916
 1917
 1918
 1919
 1920
 1921
 1922
 1923
 1924
 1925
 1926
 1927
 1928
 1929
 1930
 1931
 1932
 1933
 1934
 1935
 1936
 1937
 1938
 1939
 1940
 1941
 1942
 1943
 1944
 1945
 1946
 1947
 1948
 1949
 1950
 1951
 1952
 1953
 1954
 1955
 1956
 1957
 1958
 1959
 1960
 1961
 1962
 1963
 1964
 1965
 1966
 1967
 1968
 1969
 1970
 1971
 1972
 1973
 1974
 1975
 1976
 1977
 1978
 1979
 1980
 1981
 1982
 1983
 1984
 1985
 1986
 1987
 1988
 1989
 1990
 1991
 1992
 1993
 1994
 1995
 1996
 1997
 1998
 1999
 2000
 2001
 2002
 2003
 2004
 2005
 2006
 2007
 2008
 2009
 2010
 2011
 2012
 2013
 2014
 2015
 2016
 2017
 2018
 2019
 2020
 2021
 2022
 2023
 2024
 2025
 2026
 2027
 2028
 2029
 2030
 2031
 2032
 2033
 2034
 2035
 2036
 2037
 2038
 2039
 2040
 2041
 2042
 2043
 2044
 2045
 2046
 2047
 2048
 2049
 2050
 2051
 2052
 2053
 2054
 2055
 2056
 2057
 2058
 2059
 2060
 2061
 2062
 2063
 2064
 2065
 2066
 2067
 2068
 2069
 2070
 2071
 2072
 2073
 2074
 2075
 2076
 2077
 2078
 2079
 2080
 2081
 2082
 2083
 2084
 2085
 2086
 2087
 2088
 2089
 2090
 2091
 2092
 2093
 2094
 2095
 2096
 2097
 2098
 2099
 2100
 2101
 2102
 2103
 2104
 2105
 2106
 2107
 2108
 2109
 2110
 2111
 2112
 2113
 2114
 2115
 2116
 2117
 2118
 2119
 2120
 2121
 2122
 2123
 2124
 2125
 2126
 2127
 2128
 2129
 2130
 2131
 2132
 2133
 2134
 2135
 2136
 2137
 2138
 2139
 2140
 2141
 2142
 2143
 2144
 2145
 2146
 2147
 2148
 2149
 2150
 2151
 2152
 2153
 2154
 2155
 2156
 2157
 2158
 2159
 2160
 2161
 2162
 2163
 2164
 2165
 2166
 2167
 2168
 2169
 2170
 2171
 2172
 2173
 2174
 2175
 2176
 2177
 2178
 2179
 2180
 2181
 2182
 2183
 2184
 2185
 2186
 2187
 2188
 2189
 2190
 2191
 2192
 2193
 2194
 2195
 2196
 2197
 2198
 2199
 2200
 2201
 2202
 2203
 2204
 2205
 2206
 2207
 2208
 2209
 2210
 2211
 2212
 2213
 2214
 2215
 2216
 2217
 2218
 2219
 2220
 2221
 2222
 2223
 2224
 2225
 2226
 2227
 2228
 2229
 2230
 2231
 2232
 2233
 2234
 2235
 2236
 2237
 2238
 2239
 2240
 2241
 2242
 2243
 2244
 2245
 2246
 2247
 2248
 2249
 2250
 2251
 2252
 2253
 2254
 2255
 2256
 2257
 2258
 2259
 2260
 2261
 2262
 2263
 2264
 2265
 2266
 2267
 2268
 2269
 2270
 2271
 2272
 2273
 2274
 2275
 2276
 2277
 2278
 2279
 2280
 2281
 2282
 2283
 2284
 2285
 2286
 2287
 2288
 2289
 2290
 2291
 2292
 2293
 2294
 2295
 2296
 2297
 2298
 2299
 2300
 2301
 2302
 2303
 2304
 2305
 2306
 2307
 2308
 2309
 2310
 2311
 2312
 2313
 2314
 2315
 2316
 2317
 2318
 2319
 2320
 2321
 2322
 2323
 2324
 2325
 2326
 2327
 2328
 2329
 2330
 2331
 2332
 2333
 2334

Contenta Pactorum inter Ducem et
Exercitum Caragoiensem conven-
torum, in Compendium brevissimè
collecta.

I.
Religionem in Provincia auctoritate Sanctae Romanae
Orthodoxae Orientalis Confessionis, quae sub
Emelprobenper, ab Apostolica Sede Constatu-
ropolitana quae Cosauca, tunc vocata Casarsa
instituta et Clarificata, ita in perpetuum sub
obedientia eiusdem Sedis Apostolicae respectu
Sacrorum maneat, nullamque Aeternam Religi-
onem admittat, cui pro munere ministerii
invenietur. Fundamque promulgationem
permittat, praecipue Antem Tudu sine quomodo
habetur.

унікальної спадщини. Крім того, з доповідями, які так чи інакше стосувалися Конституції 1710 р. та стану української культури XVII – XVIII ст., зокрема політичної, Олександра Трофимук та автор цих рядків взяли участь у понад двадцяти конференціях, здійснили близько двох десятків презентацій опублікованих видань, дали низку інтерв'ю у засобах масової інформації – у пресі, на радіо й телебаченні. Перелік цих матеріалів станом на 2008 р. подано у виданні Олександри Трофимук «*Пилип Орлик: гетьман в еміграції, бароковий поет, автор першої Конституції*».

Цей короткий звіт я наводжу тут, щоб охарактеризувати працю, яка була зроблена *non ob aliam causam* (з єдиною метою): на основі аналізу текстів та історичного контексту, у якому постала Конституція, а також, порівнявши особливості стилістики художніх та епістолярних творів Пилипа Орлика і стиль Конституції, довести, що цей документ є таки автентичним витвором, укладеним на початку XVIII ст., та що його зміст відображає стан політичних і культурних реалій в Україні, адекватно відтворює світогляд української еліти того часу і її політичні прагнення. Звичайно, упродовж згаданих 20-ти років не лише ми досліджували Конституцію зокрема та спадщину й оточення Пилипа Орлика загалом. Проте обсяг конференційної публікації не дає можливості зробити навіть докладного переліку імен активних авторів, не кажучи вже про вичерпну бібліографію праць на цю тему.

Повертаючись до питання автентичності Конституції 1710 р., можна констатувати, що воно як наукова проблема перестало існувати упродовж 2008–2010 рр., після введення до наукового обігу скороченої копії документа з шведського архіву, віднайдення у Російському державному архіві давніх актів староукраїнської версії з підписом Пилипа Орлика засвідченим, ймовірно, печаткою Війська Запорозького (печатка не збереглася), та виявлення пізньої копії з цього оригіналу, зробленої, за припущенням дослідників, наприкінці XVIII чи на початку XIX ст. Інформацію Ольги Вовк про оригінал у 2010 р. вміщено до одного з чисел часопису «*Архіви України*» – з відтворенням кількох сторінок ¹, а іншу копію Олександр Алфьоров опублікував у власному виданні ².

Таким чином, сьогодні в нашому розпорядженні є три варіанти одного і того самого тексту, бракує лише латиномовного оригіналу, хоча збереглася написана рукою латиномовна преамбула до Конституції. Вказане дає змогу в підсумку ствердити, що:

¹ Вовк О. Б. *Конституція Пилипа Орлика: оригінал та його історія* // Архіви України. 2010, № 3–4 (269). С. 145–166. Дещо раніше була публікація у газеті «День»: 2010, № 172–173. Маю також непідтверджену інформацію про опублікування у ЗМІ Російської Федерації повідомлень про синхронну знахідку оригіналу Конституції.

² Див.: *Договори і постанови* // Упор. О. Алфьоров. К., 2010. 152 с.

1. Лексика тексту латиномовної версії, опублікованої у «*Чтениях в Императорском обществе истории и древностей российских*» 1847 р., адекватна до дефініцій і категорій староукраїнського оригіналу. Поза тим, значення термінів політичного, економічного та церковного змісту збігаються із поданим у словниках Івана Максимовича¹ та Алоїзія Югана².
2. Староукраїнський рукописний оригінал, на мою думку, стверджений підписом Пилипа Орлика й печаткою, був написаний рукою генерального писаря Івана Максимовича, хоча графіка окремих літер і не збігається з їх написанням у «*Dictionarium Latino-slavonicum*» Максимовича. Проте маємо взяти до уваги, що цей словник Максимович писав через 15–20 років після Конституції, тож за цей час особливості його почерку могли зазнати змін. Таке, зокрема, спостерігаємо і у випадку Пилипа Орлика: у писаних його рукою текстах з часом графіка дещо мінялася, можливо, під впливом віку чи місцевих традицій тих регіонів, де йому випало жити.
3. Синтаксис тексту Конституції 1710 року зазнав виразного впливу риторичної доктрини XVII–XVIII ст., яку викладали у Віленській єзуїтській академії і в Києво-Могилянській академії як базовий курс *Humaniora*, що докладніше простежено в розвідці Олександри Трофимук «*Літературна творчість Пилипа Орлика*»³.
4. У тексті Конституції 1710 р. є дослівні запозичення або ж запозичення за суттю із раніших угод українських гетьманів – Івана Виговського та Богдана Хмельницького.
5. У пізніших – особистих – листах гетьмана Пилипа Орлика, написаних із різних okazji до різних адресатів, можна знайти дослідні або ж незначно модифіковані автоцитати із тексту Конституції 1710 р.
6. Причини для формулювання конкретних висловлювань та постулатів, ба навіть цілих окремих пунктів Конституції 1710 р., знаходимо у перебігу «війни маніфестів» та у змісті інвектив Петра I на адресу Івана Мазепи, а також у перипетіях проскрипційних дій московського уряду стосовно української старшини та його закулісної діяльності з розподілу маєтностей, полишених мазепинцями.
7. Врешті, у процесі роздумів про мотивацію – свідому чи несвідому – стосовно кількості пунктів/концептуальних постулатів Конституції

¹ Maximowicz J. *Dictionarium Latino-Slavonicum (1718–1724)* / Facsimile Olexa Horbacz curavit. Partes I–II. Romae, 1991.

² Jougan A. *Słownik kościelny łacińsko-polski*. Warszawa, 1992.

³ Трофимук О. *Літературна творчість Пилипа Орлика* // Орлик П. Конституція, маніфести та літературна спадщина. С. 623–703.

1710 р. мене завжди дивувало, чому їх саме 16. Це число не вкладається у жодну з відомих систем числення і, на перший погляд, позбавлене якоїсь прихованої символіки. За можливе пояснення пропонуую звернути увагу на перістиль (*peristyl(i)um*) – споруду 4 на 4 колони на «фронтоні» цього класичного античного ордеру зміст преамбули символічно унаочнює бачення козацькою старшиною перебігу української історії. У системі барокового світосприйняття алюзії до античних реалій відігравали важливу роль, тож Пилип Орлик цілком міг би в такий спосіб розв’язати проблему формальних параметрів гармонійного вислову ідеї, адресуючи їх реципієнтові.

Таким чином, маємо дослівне взаємопідтвердження змісту Конституції 1710 р. текстами різних версій. Різночитань поміж староукраїнським оригіналом і копією, опублікованою 1859 р. Осипом Бодянським, майже немає – окрім наявних лише на фонетичному рівні. Різночитання поміж староукраїнською та латинською версіями наявні тільки в окремих словах та фразах, що свідчить, очевидно, про існування кількох копій, що їх зберігали люди, «яким відати про тоє належало». Так само й поміж латиномовними рукописною преамбулою та преамбулою, опублікованою 1847 р., є відмінності у порядку слів чи додані/відсутні якісь слова, що не міняє змісту тексту (додані слова відображають собою просту ампліфікацію епітетів чи термінів, що мало поглибити значення певного юридичного або ж історичного поняття).

Post scriptum

Коли це видання підписали до друку, з’явилася ще одна публікація текстів Конституції 1710 р. під титулом «Пакти і Конституції» Української козацької держави (до 300-річчя укладення) за ред. В. А. Смолія, упорядники М. С. Трофимук, Т. В. Чухліб (Львів: Світ, 2011. – 440 с.). У цій книжці укладено факсиміле усіх відомих на сьогодні текстів Конституції й підтвердження змісту «Укладу прав і вольностей Війська Запорозького» шведським королем Карлом XII, факсиміле статті Н. П. Василенка «Конституція Филиппа Орлика», наявні переклади латиномовної версії сучасною українською мовою; переклади англійською, німецькою, російською та французькою. Також уміщено вступну статтю Валерія Смолія, керівника проекту, дві статті з мовознавчим аналізом староукраїнського оригіналу, коментарі до оригіналу, бібліографія та покажчик до староукраїнського тексту.